

De moraal in de publieke sector

Alles wijst erop dat we aan de vooravond staan van een zware recessie. Dat betekent grote onzekerheid over pensioenen, werkgelegenheid en welvaart in het algemeen. En toch, als de crisis leidt tot herbezinning op de inrichting van onze samenleving dan zou ze een *blessing in disguise* kunnen blijken.

De afgelopen jaren is de publieke sector ertoe gestimuleerd — ook door de PvdA — om zich ‘ondernemend’ op te stellen. Dat gold voor het openbaar vervoer, de nutsvoorzieningen en de (sociale) woningbouw, maar ook voor het onderwijs, provincies en gemeenten. Ondernemend gedrag behelst het behalen van (een zo hoog mogelijk) rendement. Dat leidt af en toe tot risicovol gedrag. Zolang dat rendeert lijkt iedereen het best te vinden, maar als het misgaat is de verontwaardiging niet van de lucht.

Dat hebben Amstelveen en Noord-Holland gemerkt, die flinke sommen geld bij Icesave hadden ondergebracht. Of neem de Ceteco-affaire uit 1999: Zuid-Holland verslikte zich in bankieren met overtollig kasgeld. In 2000 was er grote consternatie over schoolbesturen die risicovol hadden belegd. Maar is al die ophef niet hypocriet? Haal maximaal rendement en vermijd elk risico — dat is een onmogelijke opdracht.

De markt kan niet zonder toezicht, dat inzicht is nu wel doorgedrongen. Maar voor de publieke sector is een andere kwestie belangrijker: de vraag *waarom* die zich ondernemend zou moeten gedragen. In *s&D* 2000/3 schreef ik dat de in opspraak geraakte schoolbesturen vooral gericht waren op het behalen van een zo hoog mogelijk rendement: iedereen pikte toch een graantje mee van de stijgende beurskoersen, waarom zij dan niet? Maar is dát wat wij van maatschappelijke instellingen verwachten? Zijn wij tevreden als de IJsselmeerziekenhuizen worden gered door private investeerders die die instelling financieel

gezond maken of pas als de ziekenhuizen bieden wat de patiënten nodig hebben?

De markt maakt slechts een beperkte afweging van belangen, de markt kent geen moraal. Als wij van publieke instellingen verwachten dat zij met meer rekening houden dan geld alleen, dan moeten wij niet alleen het toezicht goed regelen, maar ook de kaders vaststellen waarbinnen een evenwichtige belangenafweging kan plaatsvinden.

Dat kunnen geen andere kaders zijn dan morele. Strategieën die uitsluitend gericht zijn op het vergroten van rendement horen in de publieke sector niet thuis. Zij verhogen misschien de efficiency, maar tot een verbetering van de kwaliteit van de dienstverlening — en breder: van de kwaliteit van het bestaan — leiden ze vaak niet. En laat dat nu net het bestaansrecht zijn van maatschappelijke en publieke instellingen.

Burgers moeten erop kunnen vertrouwen dat ‘hun’ maatschappelijke organisaties een morele standaard hanteren. Dat is nog lang niet altijd het geval. Op 1 september, kort voor het uitbreken van de kredietcrisis, kondigden vijf pensioenfondsen, waaronder het ABP, aan dat zij hun beleggingen in hedge funds fors zouden opschroeven. Van hedge funds is bekend dat zij weinig oog hebben voor langetermijnbelangen (zoals werkgelegenheid) en dat zij soms handelen in strijd met het algemeen belang (bijvoorbeeld door bedrijven vol te stoppen met fiscaal aftrekbare leningen), maar voor de pensioenfondsen gaven de hoge rendementen de doorslag. Je zult maar verplicht zijn aangesloten bij een dergelijk fonds.

De moraal moet terug in de publieke sector. Als de financiële crisis daartoe bijdraagt, dan mogen we daar dankbaar voor zijn.

MARIJKE LINTHORST
Redacteur *s&D*